

# فرهنگ ارزش‌های اجتماعی الگوهای اجتماعی

چکیده

فرهنگ موجب تمایز گروه‌های انسانی مختلف از یکدیگر می‌شود. معرف سبک زندگی مردم است و به طور طبیعی، از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد. فرهنگ شامل عناصری از قبیل هنجارها، نقش‌ها، عقیده‌ها و ارزش‌هاست. ارزش‌ها هم موجب ایجاد هویت اجتماعی می‌شوند و هم باعث ایجاد هویت شخصی. تفاوت در نظام‌های ارزشی می‌تواند سبب تفاوت‌های فرهنگی شود.

مقاله‌ی حاضر، پس از بررسی ادبیات تحقیق، به جدیدترین مقیاس در زمینه‌ی سنجش ارزش‌های فرهنگی می‌پردازد که عبارت است از «مقیاس ارزش‌های آسیایی» (AVS). به علاوه، با گرایش جامعه‌شناختی (خصوصاً تحلیل دورکیمی)، سعی در تبیین ارزش‌های فرهنگی در چندزمینه‌ی مجزا و مکمل از طریق پاسخ به این پرسش‌ها را خواهد داشت:

الف) الگوهای اجتماعی ارزش‌های جوانان

کدام‌اند؟

ب) آیا درون الگوهای اجتماعی، بین گزینه‌های موجود فاصله‌ی (تفاوت) اجتماعی وجود دارد؟

ج) در صورت وجود فاصله‌ی اجتماعی، کدامین ارزش‌های فرهنگی موجب فاصله‌ی اجتماعی می‌شوند؟ بنابراین، هدف مقاله‌ی حاضر سنجش و بررسی نظام ارزش‌های فرهنگی جوانان و بررسی الگوهای اجتماعی و فاصله‌ی اجتماعی ارزش‌های فرهنگی است.

این تحقیق نوع پیمایشی در میان دانشجویان دانشگاه اصفهان و دانشگاه آزاد اسلامی با استفاده از مقیاس ارزش‌های آسیایی انجام شده است.

کلیدواژه‌ها: ارزش‌های فرهنگی، الگوهای

اجتماعی، فاصله‌ی اجتماعی

دکتر محمدعلی زکی

استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه امام حسین (ع)

# اجتماعی فاصله‌ی

## طرح موضوع تحقیق

فرهنگ هر جامعه از طریق اجتماعی کردن آن، از نسلی به نسل بعد منتقل می‌شود و بدین طریق، امکان تداوم هویت فرهنگی و تاریخی جامعه فراهم می‌آید. اگر فرایند اجتماعی کردن و بازتولید فرهنگی جامعه به خوبی انجام شود و اشتراکات فرهنگی افراد در جامعه و بین نسل‌های گوناگون در سطح بالایی باشد، هرکس و هر نسل طبق باورها و قواعد رفتاری مشترک و قابل پیش‌بینی عمل می‌کند و تداوم حیات فرهنگی جامعه تضمین خواهد شد. در این صورت، تفاهم بین افراد جامعه و بین نسل‌های متفاوت، به راحتی برقرار می‌شود و اختلاف و برخورد چندانی از این بابت در جامعه و در خانواده‌ها وجود نخواهد داشت.

فرهنگ مجموعه‌ای از نظام معنایی است که در میان گروهی از مردم مشترک است و باعث متمایز شدن گروه‌های انسانی متفاوت از یکدیگر می‌شود. فرهنگ امری اکتسابی است و طی فرایندی خاص از سوی افراد یاد گرفته می‌شود. به علاوه، نشان‌دهنده‌ی سبک زندگی مردم است و به طور طبیعی، از نسلی به نسل دیگر انتقال می‌یابد.

فرهنگ به دو بخش مادی و غیرمادی تقسیم می‌شود: بخش عینی یا مادی فرهنگ شامل جاده‌ها و راه‌ها، ساختمان‌ها و ابزارها و به طور کلی ساخته‌های بشر است و بخش غیرمادی و غیرعینی آن، شامل عناصری از قبیل هنجارها، نقش‌ها، عقیده‌ها و ارزش‌هاست. ارزش‌ها و اعتقادات از سویی باعث ایجاد هویت شخصی و از سوی دیگر موجب ایجاد هویت اجتماعی می‌شوند. ارزش‌ها می‌توانند شامل ابعاد متفاوتی باشند؛ هم‌چون: رعایت هنجارهای اجتماعی و خانوادگی، ایفای نقش‌های جنسی، احترام به دیگران، احترام به اعتقادات مذهبی و یا روابط خانوادگی، و رعایت ارزش‌های هیجانی و عاطفی. هسته‌ی اصلی و ضروری فرهنگ هر جامعه عقاید دیرینه و ارزش‌های آن جامعه است. مقصود از نظام ارزش‌ها نیز، مجموعه‌ی ارزش‌های مرتبط به هم است که رفتار و کارکردهای فرد را نظم می‌بخشد و غالباً بدون آگاهی فرد شکل می‌گیرد. در واقع، ارزش‌ها به عنوان بخشی از فرهنگ محسوب می‌شوند.

تفاوت در ارزش‌ها موجب بروز تفاوت‌های رفتاری و هم‌چنین منجر به تفاوت‌های فرهنگی می‌شود و یا به دیگر کلام، مبنای طبقه‌بندی اجتماعی قرار می‌گیرد. علاوه بر تأثیر نظام ارزش‌ها بر شکل‌گیری چارچوب‌های اصلی جامعه، می‌توان به بررسی

نظام‌های ارزشی براساس تمایزات اجتماعی، هم‌چون محیط‌ها و حوزه‌های اجتماعی (شهری و روستایی)، جنسیت، قومیت، طبقات اجتماعی، گرایش‌های مذهبی، گروه‌های شغلی، گروه‌های سنی و محیط‌های آموزشی پرداخت که موجب شکل‌گیری حوزه‌های پژوهشی متنوع و گسترده‌ای می‌شود.

با توجه به اهمیت و شرایط دوره‌ی جوانی به عنوان مرحله‌ای اساسی در شکل‌گیری شخصیت فرد، ضرورت بررسی و مطالعه‌ی نظام ارزش‌ها امری روشن و بدیهی محسوب می‌شود. ضرورت بررسی مورد نظر، براساس محیط‌های آموزشی، هم‌چون دانشگاه نیز، مورد توجه محققان است. جوانان با قرار گرفتن در محیط‌های دانشگاهی، در کنار تحصیل مباحث آموزشی، به شکل‌های گوناگون با ابعاد متفاوت نظام «ارزش‌های فرهنگی» آشنا می‌شوند و محیط دانشگاه، به عنوان عاملی مؤثر بر شکل‌گیری نظام ارزش‌های جوانان تلقی می‌شود؛ به گونه‌ای که می‌توان به بررسی رابطه‌ی میان ارزش‌های فرهنگی و محیط‌های دانشگاهی پرداخت. بنابراین، می‌توان این سؤال‌ها را مطرح کرد: نظام ارزش‌های فرهنگی در محیط‌های آموزشی دانشگاهی چگونه است؟ آیا میان نظام ارزش‌های جوانان دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی، تفاوت و شکاف فرهنگی وجود دارد؟ در صورتی که این تفاوت وجود دارد، در کدام یک از ابعاد و حوزه‌های ارزش‌های فرهنگی تفاوت مشاهده می‌شود؟ کدام یک از ابعاد نظام ارزش‌های فرهنگی، عامل تفاوت و شکاف فرهنگی دانشجویان دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی می‌شود؟

محققان اجتماعی، برای بررسی ارزش‌های فرهنگی متفاوت حاکم بر جوامع، ابزارها و مقیاس‌های متفاوتی تهیه کرده‌اند. از جمله تازه‌ترین و معروف‌ترین مقیاس‌ها که برای بررسی ارزش‌ها تهیه شده، «مقیاس ارزش‌های آسیایی»<sup>۲</sup> (AVS) است. این مقیاس توسط کیم و همکارانش (۱۹۹۹ و ۲۰۰۴) به منظور بررسی ارزش‌های فرهنگی افراد آسیایی تهیه شده و دارای ۲۴ سؤال است که در قالب شش عامل (پاره مقیاس) متفاوت ارائه شده است. عوامل مذکور عبارت‌اند از: «تأیید اجتماعی هنجارها»<sup>۳</sup>، «تشخیص خانواده براساس پیشرفت‌ها»<sup>۴</sup>، «خودکنترلی هیجانی»<sup>۵</sup>، «تواضع»<sup>۶</sup>، «مهر فرزندی»<sup>۷</sup> و «جمع‌گرایی»<sup>۸</sup>. کیم و همکارانش در مطالعه‌ی خود نشان داده‌اند که افراد آسیایی در این عوامل و یا ارزش‌ها به طور معنی‌داری از افراد آمریکایی متفاوت هستند؛ به طوری که ارزش‌ها برای

آسیایی‌ها اهمیت بیشتری دارد. در جوامعی همانند کشور ما، علاوه بر این مجموعه از ارزش‌ها (ارزش‌های موجود در مقیاس ارزش‌های آسیایی)، ارزش‌های دیگری هم چون ارزش‌های مذهبی نیز از اهمیت ویژه برخوردار هستند.

### اهداف و سؤالات تحقیق

تحقیق خودکشی دورکیم به عنوان نخستین و شاخص‌ترین تحقیقات کاربردی تلقی می‌شود که می‌تواند، مبنای تحقیقات جامعه‌شناختی باشد. تأکید مقاله‌ی حاضر بر رویکرد دورکیم در تبیین موضوع خودکشی، با توجه به دو قلمرو مشخص می‌شود:

الف) دورکیم به تحلیل «الگوهای اجتماعی»<sup>۹</sup> خودکشی (برحسب جنس، تأهل، سن، حوزه‌های اجتماعی شهری و روستایی، و غیره) پرداخته و انواع خودکشی را بررسی کرده است. ب) دورکیم در درون هر کدام از الگوهای اجتماعی خودکشی بر تفاوت‌های اجتماعی خودکشی (بین مردان و زنان، بین مجردان و متأهلان، بین مذاهب کاتولیک و پروتستان، بین نقاط شهری و روستایی، بین جوانان و بزرگسالان، و غیره) و بررسی آن‌ها، تأکید داشته است.

تحقیق حاضر، با استفاده از رویکرد پژوهشی دورکیم، سعی بر آن دارد که به سؤالات زیر پاسخ گوید:

۱. نظام ارزش‌های فرهنگی جوانان (مورد خاص دانشجویان) چگونه است؟

۲. الگوهای اجتماعی ارزش‌های فرهنگی برحسب جنس و محیط اجتماعی / آموزشی دانشگاه چگونه است؟

۳. آیا بین دو محیط اجتماعی / آموزشی دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی، درخصوص ارزش‌های فرهنگی، «فاصله‌ی (شکاف) اجتماعی»<sup>۱۰</sup> مشاهده می‌شود؟

۴. در صورتی که در ارزش‌های فرهنگی فاصله‌ی اجتماعی وجود دارد، تمایزات موجود میان این دو محیط مربوط به کدام یک از ارزش‌های هفت‌گانه‌ی فرهنگی است؟

۵. در صورتی که در ارزش‌های فرهنگی فاصله‌ی اجتماعی وجود دارد، کدام یک از ابعاد نظام ارزش‌ها عامل تمییز (شکاف فرهنگی) میان دانشجویان دولتی و غیردولتی است؟

۶. آیا بین دانشجویان دختر و پسر درخصوص ارزش‌های فرهنگی فاصله‌ی اجتماعی مشاهده می‌شود؟

۷. در صورتی که در ارزش‌های فرهنگی فاصله‌ی اجتماعی وجود دارد، تمایزات موجود میان دانشجویان دختر و پسر مربوط به کدام یک از ارزش‌های هفت‌گانه‌ی فرهنگی است؟

۸. در صورتی که در ارزش‌های فرهنگی فاصله‌ی اجتماعی وجود دارد، کدام یک از ابعاد نظام ارزش‌ها عامل تمییز (شکاف فرهنگی) میان دانشجویان دختر و پسر است؟

### چارچوب روش تحقیق

جامعه‌ی آماری شامل تمامی دانشجویان دختر و پسر دانشگاه‌های دولتی (دانشگاه اصفهان) و غیردولتی (دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا) و نمونه‌ی آماری ۳۰۰ دانشجوی دختر و پسر (۱۵۰ دانشجوی دانشگاه اصفهان و ۱۵۰ دانشجوی دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا، ۱۵۰ دانشجوی دختر و ۱۵۰ دانشجوی پسر)، و روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی ساده بوده است.

تحقیق حاضر از نوع پیمایشی و ابزار پژوهش، مقیاس ارزش‌های آسیایی (AVS) است که در سال ۱۹۹۹ توسط کیم و همکارانش تهیه و در سال ۲۰۰۴ اصلاح شده است. این مقیاس ۲۴ سؤال دارد که به صورت مدرج هفت‌نمره‌ای (از کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) به منظور ارزیابی میزان اعتقاد به ارزش‌ها طراحی شده و شامل شش عامل (پاره‌مقیاس) به این ترتیب است: تأیید هنجارها، پیشرفت خانواده، خودکنترلی هیجانی، جمع‌گرایی، تواضع و مهر‌فرزندی.

اما قبل از انجام تحلیل، به منظور افزایش مناسبت این مقیاس با ویژگی‌های فرهنگی جامعه ایران، پنج سؤال با موضوع ارزش‌های مذهبی به مجموعه‌ی سؤالات این مقیاس سامانی و لطیفیان (۱۳۸۰) افزوده شد. پس از افزودن این سؤالات، مقیاس مورد نظر در پژوهش سامانی و لطیفیان مورد تحلیل عاملی قرار گرفت. نتایج این تحلیل معرف آن است که نسبت KMO برای مقیاس ارزش‌های آسیایی برابر ۰/۶۳ و ضریب «آزمون بارتلت» برابر با ۹۷۶/۴ بود که در سطح  $P < ۰/۰۰۰۱$  معنی‌دار بود. نتایج تحلیل عاملی حاکی از وجود هفت عامل در این مقیاس به ترتیب به این شرح بود: ارزش‌های مذهبی، تأیید هنجارها، جمع‌گرایی، خانواده‌محوری، پیشرفت خانواده، خودکنترلی هیجانی و مهر‌فرزندی. ضریب آلفا در تحقیق سامانی و لطیفیان برای این عوامل به ترتیب برابر بود با: ۰/۹۲، ۰/۶۴، ۰/۵۰، ۰/۶۷، ۰/۳۶، ۰/۵۱ و ... .

و دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا (۱۵۰ آزمودنی) نیز به طور یکسان و مشابه، ۰/۷۶۹ محاسبه شد. داده‌های تحقیق پس از جمع‌آوری با استفاده از برنامه‌ی SPSS استخراج و کدبندی گردیدند. براساس روش‌های آماری شامل: آمار توصیفی، آماره آزمون T، آماره‌ی ضریب هم‌بستگی I پیرسون، تحلیل

آماره‌ی آلفاکرونیباخ، برای بررسی میزان پایایی ابزار، در تحقیق حاضر با ۳۱ ماده (گویه) و ۳۰۰ آزمودنی، ۰/۷۸۴ به دست آمده که آماره‌ی مذکور در میان دانشجویان پسر (۱۵۰ آزمودنی) و دختر (۱۵۰ آزمودنی) به ترتیب ۰/۷۸۴ و ۰/۷۶ بود. پایایی ابزار در میان دانشجویان دانشگاه اصفهان (۱۵۰ آزمودنی)

آمریکایی n = ۸۳		آسیایی n = ۶۳		دانشگاه شهرضا n = ۲۰۶		اصفهان n = ۳۰۰		گویه‌های مقیاس
میانگین انحراف معیار		میانگین انحراف معیار		میانگین انحراف معیار		میانگین انحراف معیار		
۱,۵۲	۳,۱۳	۱,۵۵	۳,۷۹	۱,۹	۴,۵	۱,۸۰	۴,۸۹	گویه‌ی ۱
۱,۷۸	۵,۰۳	۱,۷۵	۴,۴	۱,۷	۳,۵	۱,۷۶	۴,۰۲	گویه‌ی ۱۲
۱,۶۸	۵,۰۵	۱,۵۵	۴,۴۳	۱,۹	۳,۶	۱,۷۰	۴,۳	گویه‌ی ۱۹
۱,۵۱	۳,۹۲	۱,۴۴	۴,۶۰	۱,۷	۴,۹	۱,۴۶	۴,۹۷	گویه‌ی ۳
۱,۸۱	۴,۸	۱,۹۵	۴,۰۴	۱,۷	۴,۹	۱,۸۶	۳,۵۰	گویه‌ی ۲۸
۱,۵۳	۳,۷۳	۱,۶۵	۴,۳۵	۱,۷	۴,۹	۱,۷۱	۴,۴۴	گویه‌ی ۱۶
۱,۴۹	۳,۷۲	۱,۵۳	۴,۲۰	۱,۶	۴,۴	۱,۷۷	۴,۶۳	گویه‌ی ۷
۱,۴۶	۴,۹	۱,۴۳	۵,۳۶	۱,۷	۴,۸	۱,۹۱	۴,۷۹	گویه‌ی ۱۷
۱,۶۲	۴,۷۲	۲,۰۲	۳,۹۴	۲,۰	۱,۳	۱,۹۴	۴,۳۶	گویه‌ی ۱۱
۱,۷۶	۳,۴۶	۱,۸۹	۴,۲۳	۱,۹	۵,۲	۱,۵۰	۵,۵۹	گویه‌ی ۲۵
۱,۷۸	۴,۶۳	۱,۸۲	۳,۹۱	۱,۸	۲,۲	۱,۷۱	۵,۱۹	گویه‌ی ۲۹
۱,۴۶	۲,۲۵	۲,۰۲	۳,۵۹	۱,۶	۵,۹	۱,۶۷	۵,۶۸	گویه‌ی ۲۲
۱,۶۸	۴,۸	۱,۷۸	۴,۱۸	۲,۰	۳,۹	۱,۷۸	۳,۶۰	گویه‌ی ۱۳
۱,۷۱	۵,۲۰	۱,۹۲	۴,۳۳	۱,۲	۴,۳۸	۱,۸۶	۳,۸۳	گویه‌ی ۲
۱,۸۶	۴,۰۳	۲,۰۰	۴,۸۶	۱,۵	۶	۱,۳۶	۵,۸۵	گویه‌ی ۵
۱,۳۷	۵,۱۸	۱,۲۷	۵,۶۰	۱,۴	۵,۹	۱,۲۵	۵,۹۴	گویه‌ی ۸
۱,۷۶	۳,۷۷	۱,۴۸	۴,۴۹	۱,۰	۶,۳	۱,۱۴	۶,۰۸	گویه‌ی ۲۳
۱,۴۲	۱,۸۱	۱,۷۰	۲,۸۱	۱,۲	۳,۳	۱,۹۳	۴,۳۲	گویه‌ی ۱۴
۱,۷۱	۳,۷۴	۱,۶۲	۵,۲۷	۱,۲	۶,۳	۱,۶۲	۵,۹۳	گویه‌ی ۲۶
۱,۵۶	۲,۲۷	۱,۴۴	۱,۸۰	۱,۲	۱,۵	۱,۵۸	۶,۱۱	گویه‌ی ۱۸

شاخص‌های توصیفی مقیاس ارزش‌های آسیایی در دانشجویان اصفهانی، شهرضایی، آسیایی و آمریکایی

جدول ۱

رگرسیون و تحلیل ممیز، سعی بر تحلیل های یک متغیره، دو متغیره و چند متغیره خواهد بود.

### یافته های تحقیق

#### ۱. تحلیل توصیفی

در جدول ۱، میانگین و انحراف معیار سؤالات موجود در مقیاس ارزش های آسیایی در چهار گروه دانشجویان اصفهانی، شهرضایی، دانشجویان آسیایی مقیم آمریکا و دانشجویان اروپایی-آمریکایی آمده است. هدف از ارائه ی این جدول فراهم آوردن امکان مقایسه های بین فرهنگی است. لازم به توضیح است، اطلاعات مربوط به دانشجویان آسیایی مقیم آمریکا و دانشجویان اروپایی-آمریکایی از مطالعه ی کیم و همکارانش (۱۹۹۹)، و اطلاعات مربوط به دانشجویان شیرازی از مطالعه ی سامانی و لطیفیان (۱۳۸۰) آورده شده است.

علاوه بر جدول ۱، در ادامه در رابطه با اطلاعات گردآوری شده، برخی نتایج توصیفی ارائه شده است، این اطلاعات می توانند زمینه را برای مطالعات آتی فراهم آورند. داده های پژوهش درخصوص شاخص های توصیفی ارزش ها و هم چنین، ابعاد هفت گانه ی ارزش ها در جدول ۲ آورده شده است. طبق مندرجات این جدول، میانگین نمره ی ارزش های فرهنگی آزمودنی ها ۱۵۳/۳۹ است. این شاخص در زمینه ی ارزش های مذهبی، تأیید هنجارهای اجتماعی، جمع گرایی، خانواده محوری، پیشرفت خانواده، خودکترلی و مهر فرزندی به ترتیب ۴۰/۶۴، ۲۶/۶۱، ۲۳/۶۱، ۲۰/۸۳، ۷/۴۳، ۲/۷ و ۲۲/۰۴ به دست آمده است.

درخصوص «بررسی ارزش های فرهنگی جوانان (دانشجویان) برحسب الگوی اجتماعی جنس»، یافته ها معرف آن است که دانشجویان پسر و دختر دانشگاه اصفهان، میزان پای بندی خود را به ارزش های فرهنگی، در سطح نسبتاً زیاد داشته اند (۴۷ درصد پسران و ۴۴ درصد دختران) و در مجموع، ۴۵ درصد دانشجویان دانشگاه اصفهان میزان پای بندی خود را به ارزش های فرهنگی به میزان نسبتاً زیاد اظهار داشته اند (جدول ۳). پسر و دختر دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا نیز میزان پای بندی خود را به ارزش های فرهنگی در سطح نسبتاً زیاد دانسته اند (۵۹ درصد پسران و ۶۷ درصد دختران) و در مجموع،

ردیف	موضوع	میانگین	انحراف معیار	حداکثر	حداقل	دامنه
۱	ارزش های مذهبی	۴۰/۶۴	۶/۸۶	۴۹	۱۴	۳۵
۲	تأیید هنجارهای اجتماعی	۲۶/۶۱	۵/۹۵	۴۱	۸	۳۳
۳	جمع گرایی	۲۳/۶۱	۵/۴۷	۳۵	۵	۳۰
۴	خانواده محوری (تواضع)	۲۰/۸۳	۴/۰۷	۲۸	۷	۲۱
۵	پیشرفت خانواده	۷/۴۳	۲/۷۵	۱۴	۲	۱۲
۶	خودکترلی هیجانی	۲۲/۲	۳/۳۷	۲۸	۸	۲۰
۷	مهر فرزندی	۱۲/۰۴	۲/۵۲	۱۴	۲	۱۲
۸	ارزش های فرهنگی	۱۵۳/۳۹	۱۷/۹۱	۱۹۱	۸۴	۱۰۷

#### جدول ۲

شاخص های آمار توصیفی ابعاد هفت گانه و کل ارزش های فرهنگی (N=۳۰۰)

سطوح ارزش های فرهنگی	دانشجویان پسر		دانشجویان دختر		کل دانشجویان	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کم	۰	۰	۰	۰	۰	۰
نسبتاً کم	۰	۰	۰	۰	۰	۰
متوسط	۱۱	۱۴	۹	۱۲	۲۰	۱۳
نسبتاً زیاد	۳۵	۴۷	۳۳	۴۴	۶۸	۴۵
زیاد	۲۹	۳۹	۳۳	۴۴	۶۲	۴۱
خیلی زیاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰

#### جدول ۳

سطوح ارزش های فرهنگی دانشجویان دانشگاه اصفهان به تفکیک جنس، به تعداد و درصد

سطوح ارزش های فرهنگی	دانشجویان پسر		دانشجویان دختر		کل دانشجویان	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
خیلی کم	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کم	۰	۰	۰	۰	۰	۰
نسبتاً کم	۲	۳	۱	۱	۳	۲
متوسط	۱۲	۱۶	۷	۹	۱۹	۱۳
نسبتاً زیاد	۴۴	۵۹	۵۰	۶۷	۹۴	۶۳
زیاد	۱۷	۲۲	۱۷	۲۳	۳۴	۲۲
خیلی زیاد	۰	۰	۰	۰	۰	۰
جمع	۷۵	۱۰۰	۷۵	۱۰۰	۱۵۰	۱۰۰

#### جدول ۴

سطوح ارزش های فرهنگی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا به تفکیک جنس، به تعداد و درصد



گروه های مقیاس	پسران		دختر		آزمون T	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	مقدار T	اعتبار T
ارزش های مذهبی	۳۹٫۶۸	۷٫۵۷	۴۱٫۶۰	۵٫۹۵	۲٫۴۴۰	۰٫۰۱۵
تأیید هنجارها	۲۶٫۸۳	۶٫۰۳	۲۶٫۳۹	۵٫۸۸	۰٫۶۳۹	۰٫۵۲۳
جمع گرایی	۲۳٫۷۸	۵٫۶۵	۲۳٫۴۴	۵٫۳۰	۰٫۵۳۷	۰٫۵۹۲
خانواده محوری	۲۰٫۵۴	۳٫۹۵	۲۱٫۱۳	۴٫۱۸	۱٫۲۶۲	۰٫۲۰۸
پیشرفت خانواده	۸٫۰۸	۲٫۶۶	۶٫۷۸	۲٫۷۰	۴٫۱۷۰	۰٫۰۰۰
خودکنترلی هیجانی	۲۱٫۴۲	۳٫۵۵	۲۲٫۹۷	۲٫۹۹	۴٫۰۷۱	۰٫۰۰۰
مهر فرزندی	۱۱٫۸۶	۲٫۸۰	۱۲٫۲۲	۲٫۲۰	۱٫۲۳۷	۰٫۲۱۷
ارزش های فرهنگی	۱۵۲٫۲۲	۱۸٫۸۵	۱۵۴٫۵۶	۱۶٫۸۹	۱٫۱۳۵	۰٫۲۵۷

۶۷ درصد دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا، میزان پای بندی خود را به ارزش های فرهنگی، به میزان نسبتاً زیاد ابراز کرده اند (جدول ۴).

## ۲. تحلیل دومتغیره

### الف) تحلیل تفاوت های جنسی

داده های تحقیق بازگوکننده ی آن است که تفاوت معناداری در ارزش های فرهنگی میان دانشجویان پسر و دختر وجود ندارد. آماره ی آزمون T، ۱٫۱۳۵ محاسبه شده و دارای سطح معناداری ۰٫۲۵۷ است. و چون سطح معناداری آن بزرگ تر از ۵ درصد است، تفاوت از نظر آماری معنادار نیست. اگرچه این امر در کل ارزش های فرهنگی وجود دارد، لیکن به تفکیک ابعاد هفت گانه ی ارزش های فرهنگی، داده ها معرف آن است که تفاوت معناداری میان دانشجویان پسر و دختر در خصوص ارزش های سه گانه ی مذهبی، پیشرفت خانواده و خودکنترلی هیجانی وجود دارد و در زمینه ی چهار ارزش فرهنگی دیگر (شامل تأیید هنجارها، جمع گرایی، خانواده محوری و مهر فرزندی)، تفاوت معناداری وجود ندارد (جدول ۵).

### ب) تحلیل تفاوت های آموزشی

داده های تحقیق بازگوکننده ی آن است که تفاوت معناداری در ارزش های فرهنگی میان دانشجویان دانشگاه های اصفهان و دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا وجود دارد. آماره ی آزمون T، ۲٫۴۶ محاسبه شده و دارای سطح معناداری ۰٫۰۱۴ است. و

جدول ۵ نتایج آزمون تفاوت مقیاس ارزش های آسیایی بین دانشجویان پسر و دختر

گروه های مقیاس	دانشگاه اصفهان		دانشگاه آزاد شهرضا		آزمون T	
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	مقدار T	اعتبار T
ارزش های مذهبی	۴۲٫۱۹	۶٫۵۵	۳۹٫۱۰	۶٫۸۴	۳٫۹۹	۰٫۰۰۰
تأیید هنجارها	۲۶٫۷۲	۶٫۰۸	۲۶٫۵۰	۵٫۸۳	۰٫۳۲۹	۰٫۷۴۲
جمع گرایی	۲۴٫۶۲	۵٫۲۹	۲۲٫۶۰	۵٫۴۸	۳٫۲۴۶	۰٫۰۰۱
خانواده محوری	۲۴٫۲۹	۴٫۴۹	۲۴٫۸۷	۴٫۷۳	۱٫۰۸۶	۰٫۲۷۸
پیشرفت خانواده	۷٫۴۲	۲٫۶۹	۷٫۴۴	۲٫۸۳	۰٫۰۴۲	۰٫۹۶۷
خودکنترلی هیجانی	۲۲٫۴۲	۳٫۱۹	۲۱٫۹۸	۳٫۵۴	۱٫۱۳	۰٫۲۶۰
مهر فرزندی	۱۱٫۹۸	۲٫۶۸	۱۲٫۱۱	۲٫۳۶	۰٫۴۵۷	۰٫۶۴۸
ارزش های فرهنگی	۱۵۹٫۶۶	۱۷٫۶۶	۱۵۴٫۶۱	۱۷٫۹	۲٫۴۶	۰٫۰۱۴

جدول ۶ نتایج آزمون تفاوت مقیاس ارزش های آسیایی بین دانشجویان دو دانشگاه تحقیق

ارزش های مذهبی	تأیید هنجارها	جمع گرایی	خانواده محوری	پیشرفت خانواده	خودکنترلی هیجانی	مهر فرزندی
$r = 0,763$	$r = 0,709$	$r = 0,572$	$r = 0,484$	$r = 0,203$	$r = 0,505$	$r = 0,365$
$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,013$	$p = 0,000$	$p = 0,000$
$r = 0,79$	$r = 0,609$	$r = 0,621$	$r = 0,449$	$r = 0,209$	$r = 0,54$	$r = 0,387$
$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,01$	$p = 0,000$	$p = 0,000$
$r = 0,794$	$r = 0,652$	$r = 0,627$	$r = 0,473$	$r = 0,185$	$r = 0,519$	$r = 0,377$
$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$	$p = 0,000$

جدول ۷ ماتریس هم بستگی ابعاد هفت گانه ی ارزش ها با کل ارزش های فرهنگی به تفکیک دانشگاه

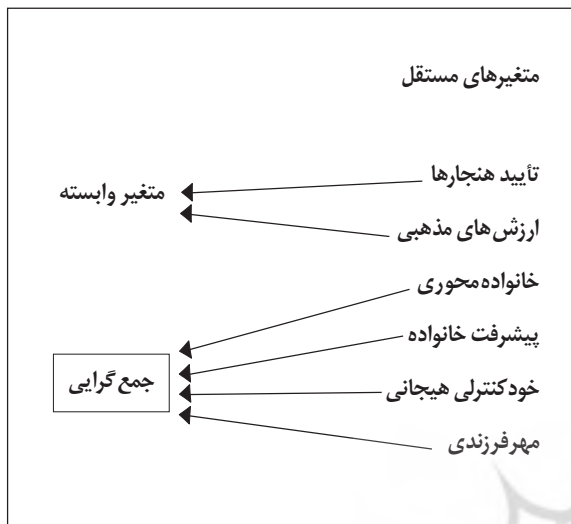
ارزش های مذهبی	تأیید هنجاری	جمع گرایی	خانواده محوری	پیشرفت خانواده	خودکنترلی هیجانی
تأیید هنجارها	$r=0,381$ $p=0,000$	۱			
جمع گرایی	$r=0,428$ $p=0,000$	۱			
خانواده محوری	$r=0,21$ $p=0,000$	$r=0,051$ $p=0,375$	۱		
پیشرفت خانواده	$r=0,11$ $p=0,85$	$r=0,075$ $p=0,195$	$r=0,058$ $p=0,319$	۱	
خودکنترلی هیجانی	$r=0,383$ $p=0,000$	$r=0,137$ $p=0,017$	$r=0,191$ $p=0,001$	$r=0,05$ $p=0,389$	۱
مهر فرزندی	$r=0,243$ $p=0,000$	$r=0,052$ $p=0,368$	$r=0,156$ $p=0,007$	$r=0,236$ $p=0,000$	$r=0,165$ $p=0,004$

جدول ۸

ماتریس هم بستگی ابعاد هفت گانه ی ارزش های فرهنگی با یکدیگر

نمودار ۱

مدل تعیین میزان جمع گرایی



#### ۴. تحلیل رگرسیون چندگانه

در بررسی قدرت پیش بینی ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش های آسیایی برای بعد جمع گرایی، از روش تحلیل رگرسیون چندگانه به شیوه ی گام به گام استفاده شد. هدف از تحلیل، تعیین میزان جمع گرایی (متغیر وابسته) براساس ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش های آسیایی (ارزش های مذهبی، تأیید هنجارهای اجتماعی، خانواده محوری، خودکنترلی هیجانی، پیشرفت خانواده و مهر فرزندی) به عنوان متغیر مستقل بود. مدل موردنظر در نمودار ۱ نمایش داده شده است.

همان گونه که از جدول ۹ پیداست، به ترتیب دو بعد ارزش های مذهبی و تأیید هنجارهای اجتماعی، از قدرت پیش بینی بیشتری در مقایسه با دیگر ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش های آسیایی برای میزان جمع گرایی دانشجویان دانشگاه اصفهان برخوردار بوده اند. مقدار  $R^2$  برای ارزش های مذهبی و تأیید هنجارها به ترتیب برابر  $0,109$  و  $0,026$  بود. علاوه بر این، همان گونه که از جدول ۱۰ پیداست، ارزش های مذهبی از قدرت پیش بینی بیشتری در مقایسه با دیگر ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش های آسیایی برای میزان جمع گرایی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا برخوردار بوده اند. مقدار  $R^2$  برای ارزش های مذهبی برابر  $0,223$  بود.

چون سطح معناداری آن کوچک تر از ۵ درصد است، تفاوت از نظر آماری معنادار است. بنابراین، میزان پای بندی به ارزش های فرهنگی در میان دانشجویان دانشگاه اصفهان بیشتر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا است. به تفکیک ابعاد هفت گانه ی ارزش های فرهنگی، داده ها معرف آن است که تفاوت معناداری میان دانشجویان دانشگاه های اصفهان و آزاد اسلامی شهرضا درخصوص ارزش های مذهبی و جمع گرایی وجود دارد و در زمینه ی پنج ارزش فرهنگی دیگر (تأیید هنجارها، خانواده محوری، خودکنترل هیجانی و مهر فرزندی)، تفاوت معناداری وجود ندارد.

#### ۳. تحلیل هم بستگی

یافته های پژوهش بیانگر آن است که روابط معناداری از نظر آماری بین ابعاد هفت گانه و کل ارزش های فرهنگی وجود دارد. این نتایج درخصوص کل آزمودنی ها و هم چنین در مورد دانشجویان دانشگاه اصفهان و نیز دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا مشاهده می شوند (جدول ۷). نتایج مربوط به روابط هم بستگی میان هر کدام از ابعاد هفت گانه ی ارزش ها با یکدیگر در جدول ۸ آورده شده است.

مرحله	متغیرهای تحقیق	r	R <sup>2</sup>	تغییر r	تغییر R <sup>2</sup>	Beta	F	Sig F
اول	ارزش های مذهبی	۰٫۳۳	۰٫۱۰۹			۰٫۲۵۵	۱۸٫۰۶	۰٫۰۰۰
دوم	تأیید هنجارها	۰٫۳۶۸	۰٫۱۳۵	۰٫۰۳۸	۰٫۰۲۶	۰٫۱۷۹	۱۱٫۵	۰٫۰۰۰

جدول ۹

نتایج تحلیل رگرسیون در مرحله ی دوم برای پیش بینی جمع گرایی دانشجویان دانشگاه اصفهان به روش گام به گام

## ۵. تحلیل تفاوت ها (ممیز)

دانشجویان آسیایی مقیم آمریکا و اروپایی آمریکایی، اعتقاد بیشتری به هنجارهای اجتماعی و خانوادگی خود و به طور کلی ارزش ها دارند. اگرچه در اغلب موارد نیز مشاهده می شود که اعتقاد دانشجویان اصفهانی نسبت به ارزش های فرهنگی بیشتر از دانشجویان شیرازی است.

همان طور که مشاهده شد، میزان پای بندی جوانان (کل آزمودنی ها و هم چنین بر اساس دو الگوی اجتماعی جنسیت و نوع دانشگاه) به ارزش های فرهنگی در سطح نسبتاً زیاد ابراز شده است. در پاسخ به سؤال تحقیق، یافته ها مبین آن است که تفاوت معناداری در ارزش های فرهنگی بین دانشجویان پسر و دختر وجود ندارد. بنابراین، فاصله ی اجتماعی در ارزش های فرهنگی برحسب جنس مشاهده نشده است.

در پاسخ به پرسش دیگر پژوهش، داده ها بیانگر آن است که تفاوت معناداری از نظر آماری بین ارزش های فرهنگی دانشجویان دانشگاه دولتی (اصفهان) و غیردولتی (آزاد اسلامی شهرضا) مشاهده می شود که معرف فاصله ی اجتماعی در ارزش های فرهنگی بر اساس دو محیط آموزشی / دانشگاهی است. البته بررسی علل و زمینه های این تمایز محیط آموزشی / اجتماعی نیازمند تحقیقی جداگانه است که می توان تبیین آن را به محققان در آینده پیشنهاد داد و این که کدام یک از عوامل ساختاری، آموزشی و یا اجتماعی، هم چون فاصله ی مکانی دانشجویان از محل تحصیل، وضعیت خانوادگی، محل سکونت، تحصیلات و پایگاه طبقاتی والدین می توانند عامل مذکور تلقی شوند.

در راستای اهداف تحقیق مشاهده شد که در ارزش های فرهنگی در دو محیط آموزشی / اجتماعی دانشگاهی فاصله ی (تفاوت) اجتماعی وجود دارد. یافته های تحقیق بازگو کننده آن است که تفاوت معناداری بین دو محیط دانشگاهی تحقیق در

در بررسی قدرت پیش بینی ابعاد ارزشی موجود در مقیاس ارزش های آسیایی برای تمایز میان دانشجویان دانشگاه های دولتی (اصفهان) و غیردولتی (آزاد اسلامی شهرضا)، از روش تحلیل ممیز به شیوه ی گام به گام استفاده شد. هدف از این تحلیل، تعیین عامل تمایز دانشجویان دو محیط آموزشی دانشگاهی (متغیر وابسته) بر اساس ابعاد هفت گانه ی ارزشی موجود در مقیاس ارزش های آسیایی به عنوان متغیر مستقل بود. همان گونه که از نتایج تحلیل ممیز در جدول ۱۱ پیداست، از میان ارزش های هفت گانه، تنها بعد ارزش های مذهبی، عامل تمایز دانشجویان دانشگاه اصفهان از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضاست و شش بعد دیگر ارزش های فرهنگی، موجب تمایز دو محیط آموزشی / اجتماعی تحقیق نمی شوند.

## بحث و نتیجه گیری

در رابطه با مقیاس ارزش های آسیایی که در بخش چارچوب روش به آن پرداخته شد، سامانی و لطیفیان (۱۳۸۰) این نکته را متذکر شده اند که نتایج تحلیل عاملی و هم چنین بررسی اعتبار، حاکی از کارآمدی این مقیاس برای استفاده در ایران است. تحقیق حاضر نیز نتیجه گرفت که یافته های مورد نظر در راستای نتایج پژوهش سامانی و لطیفیان است. از سوی دیگر، به دلیل اضافه شدن عامل ارزش های مذهبی به مقیاس ارزش های آسیایی و هم چنین، تعدیل برخی از عوامل موجود در این مقیاس، سامانی و لطیفیان ترجیح داده اند که به جای عنوان مقیاس آسیایی از عنوان «ارزش های ایرانی» استفاده کنند. میانگین و انحراف معیار نمرات چهارگروه دانشجویان اصفهانی، شیرازی، آسیایی مقیم آمریکا و اروپایی - آمریکایی در خصوص سؤالات مقیاس ارزش های آسیایی نشان می دهد که دانشجویان ایرانی (اصفهانی و شیرازی) در مقایسه با



مرحله	متغیرهای تحقیق	r	R <sup>2</sup>	Beta	F	Sig F
اول	ارزش های مذهبی	۰/۴۷۲	۰/۲۲۳	۰/۴۷۲	۴۲/۴۲	۰/۰۰۰

جدول ۱۰ نتایج تحلیل رگرسیون در مرحله ی نهایی برای پیش بینی جمع گرایی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی به روش گام به گام

Sig	D,F	آماره ی X <sup>2</sup>	لامبدای ویلکز	هم بستگی متعارف	درصد واریانس	مقدار ویژه	تعداد تابع
۰/۰۰۰	۱	۱۵/۵۲۹	۰/۹۴۹	۰/۲۲۶	۱۰۰	۰/۰۵۴	۱

جدول ۱۱ نتایج نهایی تحلیل ممیز برای پیش بینی عامل تمایز ارزش های فرهنگی میان دانشجویان دانشگاه اصفهان و آزاد اسلامی شهرضا

ارزش های مذهبی و تأیید هنجارهاست. و این در حالی است که ارزش های مذهبی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا از میان سایر ارزش های فرهنگی، بیشترین قدرت پیش بینی جمع گرایی را از خود نشان داده و ۰/۲۲ تغییر جمع گرایی دانشجویان آن دانشگاه ناشی از متغیر ارزش های مذهبی است. اگرچه در دو محیط آموزشی/اجتماعی دانشگاهی، ارزش های مذهبی عامل قابل توجهی برای پیش بینی جمع گرایی دانشجویان تلقی می شود، لیکن ضریب تغییرات آن بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرضا بسیار بیشتر از ضریب تغییرات آن بین دانشجویان دانشگاه اصفهان است. این نتیجه معرف اهمیت توجه به ارزش های مذهبی در خصوص محیط آموزشی/اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی شهرضاست. توجه به روش های افزایش ارزش های مذهبی، در نهایت علاوه بر افزایش جمع گرایی دانشجویان آن دانشگاه، موجب افزایش ارزش های فرهنگی دانشجویان نیز می شود.

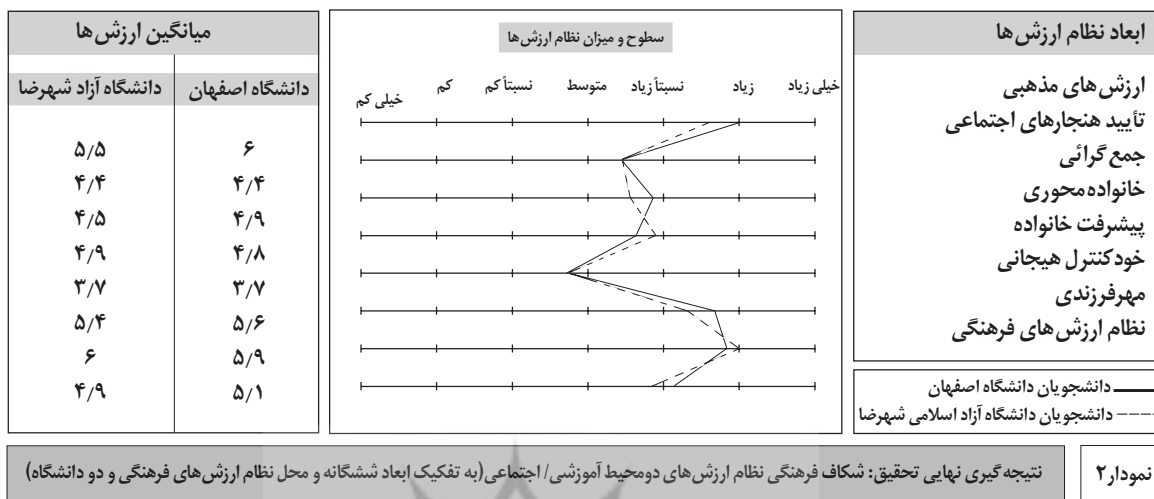
یافته ها معرف آن است که تفاوت معناداری در کل ارزش های دانشجویان دو محیط آموزشی/اجتماعی تحقیق وجود دارد، اما این تفاوت به گونه ای نیست که بتوان آن را شکاف فرهنگی تلقی کرد. علاوه بر آن، با توجه به ابعاد هفت گانه ی نظام ارزش ها، داده ها بازگو کننده ی آن است که تفاوت معناداری بین دو محیط آموزشی تحقیق در خصوص دو بعد ارزش های مذهبی و جمع گرایی وجود دارد، ولی اختلاف مذکور نیز به میزانی نیست که بیانگر شکاف فرهنگی باشد. از سوی دیگر، تفاوت معناداری در خصوص پنج بعد ارزشی دیگر (تأیید هنجارها، خانواده محوری، پیشرفت خانواده، خود کنترل هیجانی و مهر فرزندی) بین دو محیط آموزشی وجود ندارد

خصوص دو ارزش فرهنگی مذهبی و جمع گرایی وجود دارد و در سایر ارزش های پنج گانه ی فرهنگی (تأیید هنجارها، خانواده محوری، پیشرفت خانواده، خودکنترلی و مهر فرزندی) بین دو محیط دانشگاهی تفاوت معناداری مشاهده نشده است (نمودار ۲).

تحلیل ممیز در راستای اهداف تحقیق، بازگوکننده ی آن بود که با توجه به ارزش های هفت گانه ی فرهنگی، تنها عامل فاصله ی تمایز اجتماعی ارزش های فرهنگی بین دو محیط آموزشی/اجتماعی دانشگاهی دولتی (اصفهان) و غیردولتی (آزاد اسلامی شهرضا)، ارزش های مذهبی است. بنابراین می باید در خصوص روش های افزایش ارزش های مذهبی دانشجویان دانشگاه غیردولتی (آزاد اسلامی شهرضا) برنامه ریزی درستی به عمل آید.

تحقیق نشان داد که بین ابعاد هفت گانه ی ارزش های فرهنگی با کل ارزش های آسیایی، روابط معناداری از نظر آماری وجود دارد و این نتیجه در مورد هر کدام از دو محیط آموزشی/اجتماعی دانشگاهی نیز مشاهده می شود. از آن جا که ارزش های مذهبی، جمع گرایی و تأیید هنجارهای اجتماعی بیشترین میزان هم بستگی با ارزش های فرهنگی را در میان دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی از خود نشان داده است.

تحلیل رگرسیون برای پیش بینی جمع گرایی بر اساس ارزش های فرهنگی بیانگر آن است که ارزش های مذهبی و تأیید هنجارهای دانشجویان دانشگاه اصفهان، از میان سایر ارزش های فرهنگی، بیشترین قدرت پیش بینی را از خود نشان داده اند و ۰/۱۳ تغییرات جمع گرایی ناشی از دو متغیر



reliability, and validity. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychol.* (25)

6. Kim, B.S.K., & Hong, S. (2004). A psychometric revision of the Asian Values Scale using the Rasch model. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 37, 15-27. McGraw Hill.

7. Li, L. C., & Kim, B.S.K. (2004). Effects of counseling style and client adherence to Asian cultural values on counseling process with Asian American college students. *Journal of Counseling Psychology*, 51, 158-167.

8. Kim, B.S.K., & Omizo, M.M. (2003). Asian cultural values, attitudes toward seeking professional psychological help, and willingness to see a counselor. *The Counseling Psychologist*, 31, 343-361.

9. Kim, B.S.K., Li, L. C., & Liang, C.T.H. (2002). Effects of Asian American client adherence to Asian cultural values, session goal, and counselor emphasis of client expression on career counseling process. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 342-354.

10. Kim, B.S.K., & Atkinson, D.R. (2002). Asian American client adherence to Asian cultural values, counselor expression of cultural values, counselor ethnicity, and career counseling process. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 3-13.

11. Kim, B.S.K., Yang, P.H., Atkinson, D.R., Wolfe, M.M., & Hong, S. (2001). Cultural value similarities and differences among Asian American ethnic groups. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 7, 343-361.

12. Kim, B.S.K., Atkinson, D.R., & Yang, P.H. (1999). The Asian values scale: Development, factor analysis, validation, and reliability *Journal of Counseling Psychology*, 46, 342-352.

زیر نویس:

1. Cultural values
2. The Asian Value Scale (AVS)
3. Conformity to Norms
4. Family Recognition Through Achievement
5. Emotional Self-Control
6. Humility
7. Filial Piety
8. Collectivism
9. Social Pattern
10. Social Distance

منابع:

۱. سامانی و لطیفیان (۱۳۸۰). «بررسی رابطه‌ی میان ارزش‌های اجتماعی و خانوادگی با خودمهارى در دانشجویان دانشگاه شیراز» (زیر چاپ). مجله‌ی علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز.
۲. قاسمی، عارفی و شیخ‌الاسلامی (۱۳۸۲). «بررسی رابطه‌ی هویت و ارزش‌ها در جوانان». مجله‌ی علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد. ویژه‌نامه‌ی هویت. جلد چهارم. شماره‌ی اول، بهار و تابستان.
3. Kim, B.S.K., & Omizo, M.M. (in press). Asian and European American cultural values, collective self-esteem, acculturative stress, cognitive flexibility, and general self-efficacy among Asian American collego students. *Journal of Counseling Psychology*. (27)
4. Kim, B.S.K., Ng, G.F., & Ahn, A.J. (in press). Effects of client expectation for counseling success, client-counselor worldview match, and client adherence to Asian and European American cultural values on counseling process with Asian Americans. *Journal of Counseling Psychology*. (26)
5. Kim, B.S.K., Li, L. C., & Ng, G.F. (in press). The Asian American Values Scale - Multidimensional: Development,